DOI: 10.59809/Comitatus.2026.36-258.207

TÁBORI FERENC

Egy könyv a magyar parlamenti választások történetéről

A Book on the History of Hungarian Parliamentary Elections

SZERZŐ:

TÁBORI FERENC, adjunktus, Pannon Egyetem, alelnök, Veszprém Vármegyei Önkormányzat közgyűlés

AUTHOR:

FERENC TÁBORI, Assistant Professor, Pannon University; Vice Chair, General Assembly of the Veszprém County Council

A közelgő parlamenti választások kapcsán érdemes elővenni a korábbi voksolásokról szóló könyveket. A tudományos igényű művek mellett ismeretterjesztő kiadványok is megjelennek, s mivel ezek inkább eljutnak az olvasókhoz, mint az akadémiai szektor (egyetemek, kutatóintézetek) által kiadott könyvek, ezért foglalkoznunk kell velük. Így vagyunk a Húzzuk a keresztünk című kötettel, annál is inkább, mivel a megjelenésekor az internetes portálokon nagy médiafigyelmet kapott. Az Index.hu például így harangozta be (Kozár A., 2022):

„Izgalom, dráma, tragédiák, bohózatok. Révész Sándor újságíró, publicista Húzzuk a keresztünk, A magyarországi választások története 1905–2018 címmel a korábbi választási kampányok és végeredmények tanulságait mérlegeli: hogyan döntöttek elődeink, ha egyáltalán dönthettek, milyen körülmények között szavaztak vagy szavaztunk nemrég mi magunk is." Milyen izgalmak is várnak a kíváncsi olvasóra?

„Révész könyvében betekinthetünk a kulisszák mögötti küzdelmek világába, elénk tárul a hazugságok és manipulációk természetrajza, megtudjuk, hogyan változtak szavazástól szavazásig olyan alapfogalmak, mint baloldali, jobboldali, nemzeti, liberális, szocialista.

Elénk áll az elitpolitika száz évének teljes panoptikuma Vázsonyi Vilmostól Csurka Istvánig; egykorú civil és választási riportfotók illusztrációival, a parlamenti választások végeredményeinek táblázataiban pedig elhűlve böngészhetjük százalékokban kifejezett múltunkat és jelenlegi vívódásainkat." Informálódhatunk a szerzőről is, nem akárkiről van szó!

Révész Sándor Pulitzer-emlékdíjas újságíró, történész, a Beszélő, majd a Népszabadság szerkesztője, jelenleg a HVG munkatársa, a Mozgó Világ kolumnistája korábbi nagy hatású portrékötetei – Antall József, Aczél György, Gimes Miklós, Dobi István életútjának rekonstruálása – után tanulságos politikatörténeti összefoglalót nyújt, melyben kiderül, mindenki a maga keresztjét húzza. Oldalfüggetlenül."

Azt, hogy Révész történész is lenne, az, mint az alábbi észrevételeinkből kitűnik, finoman szólva is véleményes. Hogy miért foglalkozunk mégis a kötettel, annak egyetlen oka van. Bízunk benne, hogy a szerző, amennyiben új kiadásban, a legutóbbi választásokról szóló elemzésekkel kiegészítve kívánja megjelentetni művét, akkor figyelembe veszi a kritikát és kijavítja a hibákat, s ezzel sokat lendít a nagyívű dolgozat tényszerűségén. Lássuk, mi az, ami leginkább kifogásolható szakmai szempontból!

A magyar politikatörténettel, s ezen belül különösen a választások történetével sokan vannak úgy, hogy azt gondolják, jól ismerik, és nem tartják nehéz feladatnak az arról való írást. Pedig igazából magyar politikatörténeti művek írása, főleg monográfiáké jelentős kihívásnak tekinthető. Ez két fő oknak köszönhető: egyfelől, számos alaptörténeti kutatást még nem végeztek el, így többek között a két világháború közti kormánypártok is komoly alapkutatást igényelnének történetük, belső viszonyaik stb. szempontjából. Másfelől, az egyes korszakok, sőt még az 1990. utáni kormányzati ciklusok megítélése szakmai (történész, politológus, szociológus) körökben sem egyértelmű; a mindennapi közbeszédet nem is kell talán bemutatni.

Révész Sándor újságíró mentségére szolgál, hogy a „Húzzuk a keresztünk" című monográfiájának bevezetésben azt írja: „Ez nem tudományos kutatáson alapuló monográfia..." „Ez publicisztikus ismeretterjesztő mű.." Ezek mellett azt is őszintén leírja, hogy a politikai és világnézeti beállítottságát ezen műve is tükrözi.

A bevezető után főleg azon a szemüvegen keresztül igyekeztem nézni a szóban forgó művet, hogy az milyen mértékben teljesíti az ismeretterjesztés célját.

A könyv kézhezvételekor az első, ami feltűnő, az az időkeret választás, mivel 1905-től 2018-ig kívánja bemutatni a választásokat a szerző. Magyarország politikatörténetében egyértelmű korszakhatár az első világháború. Így vagy az összes 1867 utáni választást bele kellett volna venni a műbe, vagy pedig az 1920-assal kellett volna kezdeni.

Az egyes fejezeteket végigolvasva feltűnő volt – ha már ismeretterjesztésről van szó -, hogy a választási rendszereket és azok változásait a szerző nem mutatta be, csak itt-ott felületesen utalt rájuk, illetve a választásra jogosultak körét sem ismertette pontosan. Pedig ismeretterjesztés szempontjából ez fontos lett volna, hisz a magyar laikus olvasók elsöprő többségének még a mostani választási rendszer alapjairól sincs ismerete, nemhogy a korábbi korok választási rendszereiről. Arról nem is beszélve, hogy érdemes lett volna az adott választási rendszert elhelyezni valamilyen általánosabb kontextusban, például az 1900-as évek elején már egyértelműen szűk volt európai összevetésben a választásra jogosultak köre, 1922-től pedig unikálisnak számított az ország nagy részében alkalmazott nyílt szavazás, hogy csak a legalapvetőbb vonásokat említsük.

A választási eredmények ismertetésénél a szerző a bevezetőjében jelezte, hogy az 1990. előtti eredményeket a Wikipédia adatai alapján foglalta táblázatba. Egyetemi oktatóként nem véletlen nem fogadjuk el, ha a hallgatók a Wikipédiát használják forrásként. Többek között az 1990 előtti választási eredményekről sincsenek pontos adatok az említett honlapon. Sajnos ezeket Révész Sándor minden ellenőrzés és forráskritika nélkül átvette.

A könyv alcíme és bevezetője is azt a célt tűzte ki, hogy a választások történetét ismertesse. Ez sajnos megint csak nem teljesült, hisz a szerző inkább az egyes ciklusok egyes eseményeit ismertette, és alig esett szó a választási kampányok lefolyásáról, az egyes pártok milyen kampányeszközöket, milyen jelszavakat, üzeneteket használtak. Ez igaz a könyvben megjelenő fényképanyagra is, az 1990 előtti fejezeteknél a fotók többsége a mindennapi életet mutatja be, tehát nem a kampányokat, nem a politikai szereplőket, pedig ha nem is nagy mennyiségében, de található képanyag a korábbi választásokról is.

Ha a leírt törzsszöveget nézzük, akkor a szerző elfogultsága egyértelműen érződik. Ezt nem is taglalnám külön. A mű publicisztikai jellege, illetve az, hogy a szerző főtevékenységét nézve újságíró, erősen kiütközik.

Az egyes törvényhozási ciklusok ismertetésekor a szerző előnyben részesítette a negatív előjelű, botrányosnak tekinthető eseményeket, illetve a kormányok többségét kritikával illette, és azok vitára okot adó döntéseit, intézkedéseit ismertette. Révész Sándor ezzel a magyar politikai kultúrára jellemző attitűdöt jelenítette meg és erősítette meg, nevezetesen a politikai cinizmust, a politikusok negatív megítélését és azt, hogy a politikát eleve bűnös, piszkos tevékenységnek tekintik.

A negatív események csokorba gyűjtésénél is nagyobb probléma, hogy számos történeti tévedés, illetve politikatudományi szempontból szakmaiatlan megállapítás található a könyvben. Elsőként visszatérve a választási eredményekre, a mandátumszámok az 1905-ös, 1906-os és 1910-es alsóházi választások eredményeinél sem egyeznek az e korszakkal foglalkozó legelismertebb szakirodalomban, a Boros Zsuzsana – Szabó Dániel-féle Parlamentarizmus Magyarországon (1867-1944) című kötetben ismertetett mandátumszámokkal (Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel, 2008.) Ennél is súlyosabb tévedés az 1920-as választások ismertetése, itt a szerző ezt egy táblázatba foglalja, annak ellenére, hogy 1920-ban az idegen csapatok megszállása miatt nem is lehetett az ország egész területén egyszerre mindenhol megtartani a választásokat, így azt három külön alkalommal tartották meg. Ez főként azért probléma, mert nem egy választókerület félbe volt vágva a megszállás által. Ezért nem egyben tartották 1920 januárja után, hanem 1920 nyarán, majd 1921 októberében is rendeztek új választást. A mandátumszámok közlése végképp nem felel meg egyetlen, a korszakkal foglalkozó mű mandátum ismertetésének sem. Itt a pártnevek és mandátumelnevezések tanulsága szerint a választási eredményekbe bele lett keverve az egyes pártokból ciklus közben ki/belépő képviselők száma is, de még így se jók a számok. Az ezt követő választásoknál sem mindig pontosak az adatok. A szerző itt megnézhette volna Hubai László Magyarország XX. századi választási atlasza című 3 kötetes könyvét (Hubai, 2001.)

A két világháború közötti választási eredményeknél szakszerűtlen volt annak ismertetése is, hogy melyik párt hány szavazatot kapott, mivel az egyéni választókerületekben egyénekre szavaztak és nem egy esetben az is előfordult, hogy egy párt (köztük a kormánypárt is) egy kerületben 2-3 jelöltet állított, voltak ún. egyhangú kerületek, továbbá egyes jelöltek pártállásának beazonosítása is problémás a korszakban, így nem lehet pontosan összeadni,

melyik párt választói támogatottsága mekkora volt. A szerző itt gyakran utalt a választási eredmények, illetve a választási rendszer aránytalanságára, figyelmen kívül hagyva a választási rendszerek elméletével foglalkozó politikatudományi szakirodalmat, amely különbséget tesz többségi és arányos választási rendszerek között, illetve az arányosság mellett a kormányozhatóság követelményét is figyelembe veszi a választási rendszerek elemzésénél. Itt is érdemesebb lett volna előbb megnézni a vonatkozó hazai és külföldi elméleti szakirodalmat (Gallagher – Laver – Mair 2011.; Farrell 2011.; Kovács 1997.).

Történeti tévedésekből csak néhányat megemlítve a szerző azt írja, hogy 1920-ban egy nagyobb, és 4 kisebb kisgazdapárt volt. Alapvetően egy kisgazdapárt volt, amely a ciklus során többször is nevet váltott, mellette voltak liberális és keresztény pártok, amelyekben tényleg voltak a Kisgazdapártból kilépő képviselők, illetve ezek is használták a nevükben a kisgazda szót, de egyik sem volt agrárpártnak tekinthető. Emellett a Kisgazdapártot egyszerre festi le a régi elittel szemben álló pártnak, illetve olyan pártnak, amelyben, a régi elit tagjai és a szegényparasztságot képviselni akarók is egyszerre foglaltak helyet. Utóbbi megállapítás a helyes. Az akkori másik jelentős pártot, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártját (KNEP) a kisgazdákkal szemben egy egységes pártnak festi le, miközben KNEP-ben is számos irányzat volt, és onnan is sorba léptek ki a képviselők a ciklus során. A Pártlexikon használata itt segítette volna az adatok és tények pontos közlését. (Magyarországi politikai pártok lexikona 1846-2010, 2011.)

Szintén az 1920-as választásoknál probléma, hogy Révész Sándor általános választójogról beszél, miközben 24 év volt a korhatár, a nőkkel szemben műveltségi cenzus volt érvényben, bizonyos kivételekkel mindenkitől féléves egyhelyben lakást követeltek meg, illetve nem szavazhattak azok, akik közsegélyből éltek, vagy csőd alatt álltak. Előbbi cenzusok alapján az akkori választójog nem felel meg az általános választójog fogalmának.

Sajnos irodalomjegyzék híján nem tudhatjuk, milyen forrásra alapozva írja a szerző, hogy a fehérterrornak 1919 augusztus és 1920 márciusa között mintegy 3-5 ezer halálos áldozata volt. A magyar wikipédia szerint ugyanis, "a higgadtabb történészi értékelések szerint nagyságrendileg ugyanannyi áldozata volt, mint a megelőző vörösterrornak (500-600 között, esetleg több, de jóval 1000 alatt)". Létezik 300-as becslés is. (Romsics I., 2018.)

A szerző felületességét az is jellemzi, hogy például a kisgazda Kovács Béláról azt írja, hogy 1947-ben a KGB tartóztatta le, de ez sem helytálló, mert a KGB 1954-ban jött létre. (Addig NKVD-nek hívták.) Még több kisebb pontatlanság is található a kötetben.

Ami miatt mégsem mehetünk el a könyv mellett, az a viszonylag magas példányszáma. Az Európa Kiadó gondozásában megjelent kötet még ma is kapható, könyvtárakban is elérhető, s így jobb híján némi betekintést nyújthat az elmúlt évtizedek politikai eseményeibe. A magyar nyelvű wikipédia önkéntes szerkesztői az 1990-től kezdődő időszakra vonatkozóan már jobb munkát végeztek, így a rendszerváltozás utáni választásokról, az adatokat illetően megfelelő eligazodást nyújt a szerző. Itt már vannak hivatkozások is, bár elsősorban napilapokra.

Összeségében mégis az állapítható meg, hogy a mű a zavaró szakmai hibák és történeti tévedések miatt nem tudja az ismeretterjesztés funkcióját ellátni, mert részben hibás ismereteket terjeszt. Azt a célját sem teljesíti, hogy bemutassa a választások történetét, mert nem igazán erről szól a mű, mindemellett a politikatörténeti folyamatok megértését sem segíti, mert a politikai szereplőkkel és jelenségekkel kapcsolatos pejoratív gondolkodást erősíti, pe-

dig ha a politikai folyamatokat igazán meg akarjuk érteni, pont az ilyen gondolkodás módot kell félretennünk.

Így a szerzőnek végül talán csak az az egy célkitűzése sikerült, hogy publicisztikai művet írjon.

IRODALOMJEGYZÉK

- Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2008.
- Farrel, David M.: *Electoral Systems – A Comparative Introduction*, Pulished by Palgrave Macmillan, London, 2011.
- Gallagher, Michael – Laver, Michael – Mari, Peter: *Representative Government in Modern Europe*, McGraw – Hill Higher Education, Maidenhead Berkshire, 2011.
- Hubai László: *Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000,* I–III. kötet, Napvilág Kiadó, Budapest, 2001.
- Kovács László Imre: *Választás és választási rendszer*, in: Fábián György (szerk.): Választási rendszerek, Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium, 1997, 11–23.
- Kozár Alexandra: *Itt a könyv a hazai választások történetéről,* 2022. https://index.hu/kultur/2022/03/09/valasztasok-revesz-sandor/
- *Magyarországi politikai pártok lexikona 1846–2010*, főszerk. Vida István, Gondolat Kiadó – MTA-ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2011.
- Romsics Ignác: *Rendszerváltások és számonkérések 1918–1920*, in: Romsics Ignác: A Nagy Háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak, Helikon, 2018.

Oláh Gergely Máté: Kampány 2026-4113